Valdemaras Šimėnas

Skersabalių pilkapyno 2-osios grupės tyrinėjimai 1997 metais

1997 m. VU pradėjo Skersabalių pilkapyno 2-osios grupės (Vilniaus raj., Buivydžių s-ja) tyrinėjimus. Iš viso buvo ištirti 5 kvartalinės linijos ardomi pilkapiai.

Skersabalių pilkapyno 2-oji grupė yra apie 1,2 km į R nuo Skersabalių geležinkelio stoties, apie 250 m į PR nuo Skersabalių pilkapyno 1-osios pilkapių grupės, miško kvadratuose Nr. 48 ir 57. Iš viso grupėje suskaičiuoti 63 pilkapiai. PV pilkapyno dalyje pilkapiai turi akmenų vainikus ir yra ankstyvesni. Kai kurių pilkapių akmenų vainikai nurinkti. Šiuo metu anksčiau čia buvus vainikus patvirtina išimtų akmenų vietoje matomi grioveliai. Čia pilkapiai išsidėstę gana tankiai, jų sampilai neretai siekia vieni kitus. Š ir ŠR pilkapyno dalyje pilkapiai didesni, be akmenų vainikų ir turi apvalius griovius aplink visą sampilą. Tarp pilkapių didesni atstumai. Aišku, kad jie yra vėlyvesni. Keliuose pilkapiuose buvo jau seniai iškastų duobių. Kvartalinė linija pilkapyną kerta V–R kryptimi. Ji užkabino 9 pilkapius. Penki tirtieji pilkapiai ypač stipriai nukentėjo. Pilkapių Nr. 1–4 išliko tik sampilų P pusė, penktą pilkapį kvartalinė linija kirto per patį vidurį.

Visuose pilkapiuose rasta degintinių kapų ar jų liekanų. Pilkapyje Nr. 1 rasti 4 kapai, Nr. 2 – 1, Nr. 3 – 2, Nr. 4 – rasta tik 1 kapo liekanų, Nr. 5 – 3. Didžioji kapų dalis be įkapių. Tik pilkapiuose Nr. 1 ir Nr. 5 rasta kapų su įkapėmis. Visi pilkapiai prie sampilo turėjo ovalo formos duobių. Duobės labai skirtingos. Vienos jų nedidelės, kitos gana ilgos ir juosė iš visų pusių beveik visą pilkapį, palikdamos tik nedidelius tarpus („praėjimus"). Visuose pilkapiuose ant pirminio žemės paviršiaus buvo degėsių sluoksnelis. Tai rodo, kad, prieš supilant pilkapio sampilą, buvo atliekamos apeigos su ugnimi. Tik pilkapis Nr. 5 turėjo akmenų vainiką.

Pilkapyje Nr. 1 kapas Nr. 1 buvo be įkapių, įkastas į sampilą. Degintiniai kaulai švariai išrinkti iš apeiginio laužo. Jie sudarė koncentruotą krūvelę, buvo supilti į nedidelę 50 cm skersmens duobutę. Kapas Nr. 2 surastas 60 cm gylyje, sampilo PR dalyje. Kaulai supilti kon-

centruotoje ŠR–PV kryptimi ištęstoje krūvelėje. Tarp kaulų surastas peiliukas. Kapas Nr. 3 buvo ant pilkapio pagrindo. Jis nesudarė koncentruotos grupės. Kaulai paskleisti plačiai, 1,1 m skersmens plotelyje. Tarp kaulų rasta susilydžiusių emalio karolių vėrinio fragmentų. Karoliukai išdėstyti dviem eilėmis, vyrauja geltonos ir rudos spalvos karoliai. Kapas Nr. 4 įrengtas pilkapio sampilo P pakraštyje, prie pat pilkapį supusios duobės krašto. Pilkapį supusiose duobėse pastebėta laužaviečių liekanų.

Pilkapyje Nr. 2 surastas vienas degintinis kapas be įkapių. Jis įkastas į pilkapį R pusėje. Kaulai paskleisti 70 cm skersmens plotelyje. Duobėse taip pat pastebėta laužaviečių liekanų.

Pilkapyje Nr. 3 rasti 2 degintiniai kapai. Abu be įkapių, įkasti į sampilą. Vienas jų pilkapio centre, kitas – P pakraštyje. Tik pilkapio Š pusėje, prie sampilo, buvo dvi nedidelės duobės.

Pilkapis Nr. 4 buvo labiausiai suardytas. Jame konstatuotos tik vieno degintinio kapo liekanos. Įkapių nerasta.

Pilkapis Nr. 5, kaip minėta, turėjo akmenų vainiką. Jis geriau išliko V ir ŠV pusėje. Kitur jo vietą žymėjo tik pavieniai akmenys. Keliose vietose vainikas krautas keliomis eilėmis. Š ir V pusėje akmenų daugiau ir jie sudarė atskiras koncentracijas. Pilkapio centre rasti 3 kapai. Kapas Nr. 1, matyt, yra moters. Jis įkastas į sampilą. Kaulai paskleisti 60 cm skersmens plote ir sudarė koncentraciją centre. Kape rastas molinis rantuotas verpstukas. Kapas Nr. 2 – be įkapių, kaulai paskleisti plačiai, 1,5 m skersmens plote. Įkapių nerasta. Vyro kapas Nr. 3 buvo po moters kapu Nr. 1. Jis įkastas į įžemį, 40 cm po pilkapio sampilo pagrindu. Kape, tarp degintinių kaulų, surastas ietigalis, kovos peilis, pentinis kirvis, du žalvariniai įvijiniai žiedai, B formos rantuotu paviršiumi žalvarinė diržo sagtis (pav. 16).

Visi ištirti pilkapiai skiriami Rytų Lietuvos pilkapių kultūrai, datuojami viduriniuoju geležies amžiumi (V–VII a.). Tyrinėti pilkapiai atspindi laipsnišką akmenų vainikų išnykimą ir pavienių ovalo formos duobių prie pilkapio sampilo peraugimą į ištisinius griovius aplink visą pilkapį. Ankstyviausias pilkapis Nr. 5, vėlyviausias – Nr. 1. Aišku, kad pilkapynas plėtėsi iš PV pusės į Š ir ŠV.

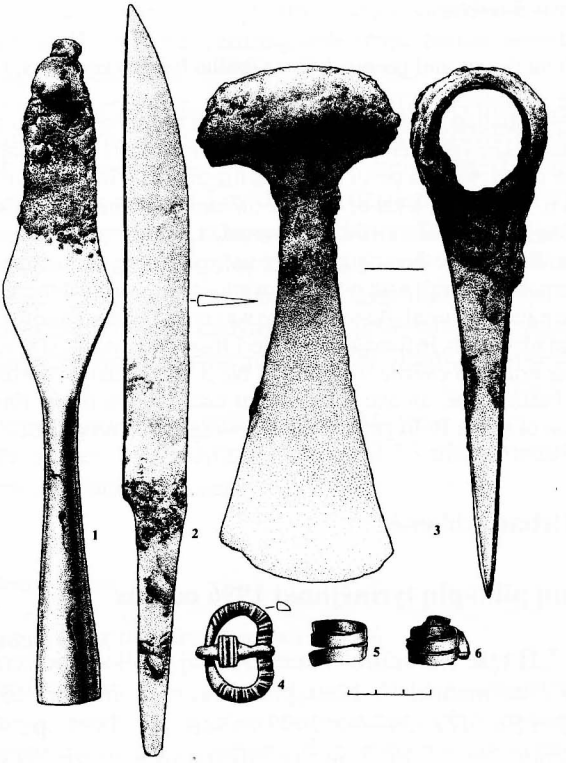

Pav. 16. Skersabalių pilkapynas.
Pilkapis Nr. 5, kapas Nr. 3:
1 – ietigalis, 2 – pentinis kirvis, 3 – diržo sagtis,
4, 5 – žiedai (1–4 – geležis, 5–6 – žalvaris).
Fig. 16. Skersabaliai burial mound.
Barrow No 5, grave No 3:
1 – spearhead, 2 – axe with a blunt end, 3 – buckle,
4–5 – rings (1–2 – iron, 3–5 – bronze).

Valdemaras Šimėnas

Research on the second group of Skersabaliai barrow cemetery, 1997

In 1997 VU studied 5 disturbed barrows from the second group of Skersabaliai barrow cemetery. The research produced 4 cremation burials whereby in grave No 1 no goods were noted, while a small knife was the only find in grave No 2. Grave No 3 was observed in the lowest level of the barrow and contained fragments of a melted enamel bead necklace. The barrow was encircled by oval pits with remains of fireplaces in them. Barrow No 2 contained a cremation burial with no items, barrow No 3 included 2 cremation burials with no items, while in barrow No 4 there were observed remains of a cremation burial. A stone circle was noted around barrow No 5 and contained 5 cremation burials. In female burial No 1 there was found a clay notched spindle. The burial was noted to overlie male burial No 3, the findings of which included: a spearhead, a battle knife, an axe with a blunt end, 2 brass finger rings and a brass notched buckle of shape B. In grave 2 the team registered no goods.

Saulė Urbanavičienė

Berčiūnų pilkapių tyrinėjimai 1996 metais

1996 m. LII tęsė Berčiūnų (Panevėžio raj.) pilkapyno tyrinėjimus (žr. *ATL 1988 ir 1989 metais,* V., 1990, p. 68–71; *ATL 1992 ir 1993 metais,* V., 1994, p. 113–119; *ATL 1994 ir 1995 metais,* V., 1996, p. 86–89). Buvo tiriamas pilkapis Nr. 32. Pilkapis yra pilkapyno R dalyje, jo sampilas iš R pusės šliejasi prie 1995 m. ištirto pilkapio Nr. 33. Ant pilkapio augo trys pušys. Pilkapio P dalyje kyšojo sampilo akmenys.

Ištyrus pilkapį Nr. 32, paaiškėjo, kad sampilas buvo apie 10x10 m dydžio, akmenų vainiko dydis vidinėje pusėje – 8x8 m. Akmenų vainikas beveik nesuardytas, tik akmenys, esantys po pušies šaknimis, buvo išstumdyti. Pilkapyje laidoti nedeginti mirusieji. Sprendžiant iš įvairiose sampilo vietose rastų kaulų, pilkapyje galėjo būti palaidota ne mažiau kaip keturi mirusieji. Geriausiai išlikęs kapas Nr. 4, buvęs ŠR pilkapio dalyje, nors apardytas čia augančios pušies. Mirusioji palaidota ant pilkapio pagrindo, aukštielninka, galva V kryptimi. Galvos danga buvusi puošta